

Jaarverslag 2012

Inhoud

Woord vooraf	3
Inleiding	5
<i>Missie</i>	5
<i>Visie op zorg</i>	5
<i>Doelen voor 2012</i>	6
<i>Opbouw van het jaarverslag</i>	7
2. Vereniging	9
<i>Leden</i>	9
<i>Bestuur</i>	9
<i>Verenigingsbureau</i>	10
<i>Bijeenkomsten</i>	10
<i>Informatie en communicatie</i>	11
<i>Publiek debat</i>	12
<i>Samenwerkingsverbanden</i>	12
4. Scholing & Advies	15
<i>Vraag en aanbod</i>	15
<i>Zorgconcept</i>	16
<i>Open inschrijving</i>	16
<i>Projecten</i>	16
<i>Adviesaanvragen</i>	17
<i>Klanten</i>	17
<i>Omzet</i>	17
<i>Kwaliteit</i>	17
5. Financieel jaarverslag	19
6. Vooruitzichten 2012 en verder	21
.	23
Bijlagen	23
<i>Bijlage 1: Realisatie activiteitenplan 2012</i>	25
<i>Bijlage 2: Realisatie beleidsdoelen 2010-2012</i>	30
<i>Bijlage 3: Samenstelling organen van Reliëf</i>	32
<i>Bijlage 4: Publicaties</i>	34
<i>Bijlage 5: Overzicht Scholing & Advies in 2012</i>	35

Woord vooraf

Reliëf maakt zich sterk voor bezieling en inspiratie in de zorg. Die missie heeft de vereniging in 2012 opnieuw met gedrevenheid aangevat en vormgegeven. Het is nog steeds nodig om de aandacht voor bezieling en inspiratie op de agenda van de gezondheidszorg te zetten. Misschien is het vandaag de dag zelfs harder nodig dan de afgelopen jaren. Te midden van al de maatregelen voor bezuiniging en transitie, is het weldadig dat Reliëf het geluid over de ziel van de zorg, telkens opnieuw laat klinken.

De gezondheidszorg staat op een hoog peil in Nederland, technisch gezien. Tegelijk zien we ons geconfronteerd met een aantal grote problemen, die voor het grootste deel te herleiden zijn tot het beheersbaar maken van de kosten. Mogen we het dan ook eens over andere zaken hebben dan over geld, bezuinigingen, criteria, normeringen, veiligheid en verantwoording afleggen, kortom over zoveel dwangbuizen waarin de zorg zich moet persen.

Menslievendheid

Het is nodig dat we ons telkens richten op waar het in de zorg om begonnen is: om 'mensen voor mensen'. Elk mens die in de zorg werkt, weet van binnenuit dat hij of zij van mensen houdt. Daarmee is menslievendheid als centraal begrip in de zorg onweerlegbaar en onvervangbaar. Dat woord raakt de kern van alles wat in de gezondheidszorg aan werk wordt verzet: de bezieling om zieke mensen beter te maken en zorg te bieden aan mensen die zorg behoeven. Vanuit een eeuwenlange traditie herkennen we als het over zorg gaat, woorden als barmhartigheid en naastenliefde. Ik ben dankbaar en tevens trots, dat in de laatste jaren, mede door het

denkwerk van onze mensen, een nieuw begrip is aangedragen, dat een voortreffelijke vertaling geeft van dat oude gedachtegoed: 'menslievendheid'.

Menslievendheid als baken voor mensen die werkzaam zijn in de zorg. Menslievendheid als moreel concept daarbij. Menslievendheid staat voor de bereidheid om te helpen. Menslievendheid als intrinsieke deugd; een houding van mensen die respect afdwingt.

Menslievendheid als ethisch professioneel kader. Menslievendheid als grondhouding van de ene mens tegenover de ander, het geeft de relatie weer tussen mensen.

Korte terugblik

Met steun van de staf, het secretariaat, vrijwilligers en de directie heeft het bestuur de voorgenomen taken uit het activiteitenplan 2012 goed kunnen uitvoeren. De activiteiten zijn ook dit jaar uitgevoerd binnen de financiële marges uit de begroting 2012. Dat alle medewerkers van Reliëf de energie hebben gekregen om hun werk met grote inzet te kunnen verrichten, vervult het bestuur met dankbaarheid.

Bijeenkomsten

Naast een succesvol jaarcongres in maart 'Zorg: alleen samen!' organiseerde Reliëf een aantal andere, goed bezochte bijeenkomsten. In april vond een studiebijeenkomst plaats over de waarde van het leven van dementerende ouderen. De Mennoro-deconferentie in mei ging over morele aspecten in de samenwerking tussen zorgverleners en mantelzorgers. De Prudentia-conferentie in juni had als thema 'De tijd, het geld en de wijsheid'. In november vond een conferentie plaats over zin beleven bij mensen die lijden aan dementie. Met een levendige conferentie over kwaliteitsverantwoording in termen van verhalen en beelden, sloot Reliëf het jaar in stijl af.

Publicaties

De stafleden verzorgden daarnaast tal van lezingen, presentaties en publicaties. Het tijdschrift *Zin in Zorg* kende vier edities. Het aantal abonnees is, dankzij gerichte abonneewerving, verder toegenomen.

Scholing & advies

Ook naar de scholing van Reliëf was het afgelopen jaar weer volop vraag. Naast de gebruikelijke scholing op het gebied van ethiek, moreel beraad, levensvragen en levensverhalen stelden we een opmerkelijke toename vast in de ondersteuning van de identiteit van organisaties. In 2012 heeft de masterclass 'Ouder worden in perspectief' een kleine zus gekregen in de leergang 'Zorgen voor zin bij ouderen'. De cursussen met open inschrijving 'ethiek in de praktijk' en 'moreel beraad' zijn met succes opnieuw uitgevoerd.

Zorgconcept

Reliëf werkte in 2012 aan de uitwerking van het Reliëf zorgconcept. In dit concept werkt Reliëf vanuit haar visie op zorg een

integrale benadering voor de organisatie van de zorg uit. Centraal staan daarin drie uitgangspunten: werken vanuit waarden, de zorgrelatie centraal en het ondersteunen van bestaande netwerken van zorg. Het bestuur is bijzonder gelukkig dat de staf al in 2012 kon beginnen met een eerste pilot met het zorgconcept.

Projecten

Het onderwerp levensverhalen kreeg ook een voortgang in 2012. Zo kon er een begin gemaakt worden met de projecten 'Levensverhalen voor migranten en vluchtelingen' en 'Levensverhalen voor mensen met een verstandelijke beperking'. Met diverse congregaties en ordes heeft de staf een project voorbereid over het geestelijk erfgoed van de religieuzen in Nederland onder de titel 'Menslievende zorg'. Dit project zal in 2013 van start gaan.

Bezinning op de toekomst

Met het jaar 2012 kwam de cyclus van het meerjarenbeleidsplan 2010-2012 ten einde. Veel energie heeft het bestuur gestoken in het opstellen van een nieuw meerjarenbeleidsplan voor 2013-2015. De daar verwoorde ambities zijn door zowel de Raad van Advies als door de aanwezigen op de ledenvergadering in november positief ontvangen. Het bestuur is van mening dat de vereniging in de afgelopen jaren voldoende duurzaamheid heeft getoond om nu opnieuw een aantal ambitieuze stappen voorwaarts te zetten.

Dank

Het bestuur dankt ten slotte de leden voor het vertrouwen dat ze het bestuur hebben gegeven.

Drs. Emile A.R.J. Lohman, voorzitter

Inleiding

‘Zorg: alleen samen!’ was het thema van het jaarcongres van Reliëf in 2012. De organisatie van de zorg in Nederland staat aan de vooravond van ingrijpende wijzigingen. Centraal staat hierbij de verhouding tussen zorgprofessionals, cliënten, mantelzorgers en vrijwilligers. Meer dan ooit zullen zij samen de zorg moeten gaan vormgeven. Bezien vanuit de zorgvisie van Reliëf moet dit meer zijn dan een bezuinigingsmaatregel. Het gaat om de belichaming van kernwaarden in de samenleving: zorgen voor elkaar, dat doen we samen.

Missie

De missie van Reliëf luidt:

RELIËF KOMT OP VOOR ZIN IN ZORG.

Geïnspireerd door de Bijbel en de christelijke traditie, staat Reliëf op de bres voor essentiële waarden in de zorg: liefde, betrokkenheid, verantwoordelijkheid en wederkerigheid.

Visie op zorg

Reliëf werkt deze kernwaarden van zorg uit in haar zorgvisie. Daarbij zijn de uitgangspunten van een zorgethische en verhalende benadering leidend.

Kostbare kwetsbaarheid

Onze kwetsbaarheid typeert ons menszijn door en door. Door onze kwetsbaarheid zijn we raakbaar. We kunnen aangehaakt worden door liefde, genegenheid, geluk en schoonheid. Maar de kwetsbaarheid maakt tegelijk ook dat we breekbaar zijn. Onze gezondheid en ons geluk kunnen zomaar deuken en barsten oplopen. Zorg begint bij onze breekbaarheid. We zorgen voor onze eigen bescherming. We weten ons geroepen om de ander te beschermen, waar nodig. En we mogen, als onze relatieve onafhankelijkheid breekt, ook zelf een beroep doen op de hulp van anderen. Waar dit lukt, ontstaat een zorgzame gemeenschap. Of, in de woorden van Erik Borgman, spreker op het

jaarcongres: “Dan zie je duidelijk dat onze samenleving gemaakt is van zorg.” Vanuit dit oogpunt bepleit Reliëf de samenwerking tussen zorgprofessionals en mantelzorgers, vrijwilligers en andere informele zorgverleners. Dat overstijgt het bevorderen van goede zorg, omdat het een investering is in een zorgzame samenleving, waar ieder mens er toe doet.

Liefde

Alle vormen van goede zorgverlening kun je met recht als een uiting van menslievendheid beschouwen, in de traditie ook aangeduid als caritas, liefdewerk of barmhartigheid. De laatste termen gebruiken we vandaag de dag niet zo vaak meer, omdat ze een archaische of neerbuigende klank hebben gekregen. Maar het gaat intussen steeds om hetzelfde: ons innerlijk wordt geraakt, we raken geroerd en we voelen ons gedrongen ons om de anderen te bekommeren. Je hoeft niet per se godsdienstig te zijn om dit morele appèl te ervaren. Dat we door de hulpbehoevende ander geraakt en geroerd kunnen worden lijkt minstens zo diep in ons mensen te zijn ingebakken als onze breekbaarheid. Reliëf zet zich ervoor in om het hart van de zorg, namelijk liefde, bij de naam te noemen, vooral als de taal van de zorg zich door een eenzijdig-

dige focus op techniek en management van het hart dreigt te vervreemden.

Verantwoordelijkheid

Liefde is meer dan een gevoel. Onze beweging vraagt dat we in beweging komen. Maar niet meteen om iets op te lossen. Goede zorg begint bij aandacht: goed kijken wat de ander nodig heeft, wat het voor de ander betekent om pijn te hebben, ziek te zijn of om beperkte mogelijkheden te hebben. Dezelfde aanpak of beperking betekent voor ieder mens iets anders. Waar daar aandacht voor is, waar die unieke betekenis erkend wordt, daar begint een zinvolle zorgrelatie. Samen met de andere vraagt de zorgverlener zich af wat de ander nodig heeft, wat het leed voor hem betekent, wat hij zelf kan doen, wat anderen kunnen doen en waar de zorgverlener het bestaande netwerk van zorg kan ondersteunen. Reflecteren op de vraag wat nodig is en wie daar het beste iets in kan betekenen, dat is de kern van verantwoordelijkheid. Reliëf zet zich ervoor in om deze morele reflectie op zorg in de praktijk te stimuleren en te ondersteunen.

Betekenisvolle zorgrelatie

Zorg ontvangen is niet eenvoudig. Wie zorg ontvangt voelt dikwijls dat hij in een ondergeschikte positie komt ten opzichte van de zorgverlener. Hoewel onbedoeld is de macht van de zorggever vaak groter dan die van de zorgontvanger. Het is van groot belang in de zorg dat de gelijkwaardigheid van zorgverlener en de zorgontvanger in stand blijft, het zijn beiden immers breekbare mensen. Goede zorg kenmerkt zich door open communicatie en de erkenning van de eigen bijdrage van de zorgvrager aan het zorg verlenen. Goede zorg is altijd op zoek naar het in stand houden of herstellen van relaties, waarin de betrokkenen zich gekend en erkend voelen. Waarin ze werkelijk van betekenis zijn of weer worden. Reliëf zet zich in voor zorg die uitstijgt boven het

repareren of voorkomen van schade, maar waarin mensen worden erkend als betekenisvolle medemensen.

Zingeving

In de zorg zijn voortdurend levensvragen aan de orde. Wie ben ik (nog), wat is mijn betekenis, waarom heb ik dit wat ik heb, hoe moet ik verder, hoe rond ik mijn leven af. Waar Reliëf kan, bevordert zij de aandacht voor zingeving, geloof en levensvragen als een onmisbaar onderdeel van goede zorgverlening. Daarbij moet ook de persoonlijke inspiratie, bezieling en zingeving van de zorgverlener aan bod komen.

Deskundigheid

Goede zorg is uiteraard ook deskundig. Gebruik maken van de beste technieken, medicijnen, apparatuur en vaardigheden, dat mag je verwachten van de zorg van vandaag. Persoonlijke aandacht en technische kwaliteit gaan altijd hand in hand.

Deze zorgvisie loopt als rode draad door het werk van Reliëf.

Doelen voor 2012

In het activiteitenplan 2012 staan de doelen die Reliëf op basis van het meerjarenbeleidsplan 2010-2012 heeft vastgesteld. Naast de gebruikelijke activiteiten stond 2012 in het teken van:

- Het opzetten van een pilot met het Reliëf zorgconcept.
- Het opstellen een meerjarenbeleidsplan 2013-2015.

In bijlage 1 vindt u een overzicht van alle doelen, inclusief een indicatie of en in welke mate het doel gerealiseerd is.

Omdat in 2012 de termijn afliep van het huidige meerjarenbeleidsplan is in bijlage 2 een overzicht opgenomen van de meerjarenbeleidsdoelen en de mate waarin de vereniging deze doelen heeft bereikt.

Opbouw van het jaarverslag

In het vervolg van dit jaarverslag legt het bestuur verantwoording af van de wijze waarop Reliëf haar taken heeft vervuld. Na de activiteiten onder het kopje 'Vereniging' komen de activiteiten onder het

kopje 'Scholing & Advies' aan de orde. Het verslag sluit af met een korte financiële paragraaf en een vooruitblik naar 2013 en verder.

2. Vereniging

Het zwaartepunt van de activiteiten in verenigingsverband lag dit jaar in het organiseren van ontmoetingen met de leden en tussen de leden onderling. Daarnaast kreeg het informeren van de leden over relevante thema's en ontwikkelingen een impuls.

Leden

Op 31 december 2012 telde de vereniging 151 lidinstellingen. Het aantal nieuwe leden dat Reliëf in 2012 mocht begroeten bedraagt 5. Het aantal opzeggingen telt 10. Het aantal persoonlijke leden bedroeg op 31 december 93.

Algemene Ledenvergadering

In 2012 vond er tweemaal een Algemene Ledenvergadering plaats. In de voorjaarsvergadering, gehouden op 14 mei, werd de jaarrekening 2011 door de aanwezigen goedgekeurd. Het bestuur informeerde de leden over de voortgang van het beleid en stafmedewerker Marije Stegenga hield een presentatie over het Reliëf Zorgconcept. Hierop werd door de aanwezige leden met waardevolle suggesties gereageerd. In de najaarsvergadering, gehouden op 19 november, werd de opzet van het meerjarenbeleidsplan 2013-2015 'Terug naar het hart van de zorg' toegelicht. De door Reliëf voorgestelde koers om zich te ontwikkelen op drie afzonderlijke terreinen - als Vereniging, als Academie en als Beweging - kreeg steun van de leden. Het bestuur van Reliëf zal in 2013 het uitgewerkte plan ter goedkeuring aan de leden voorleggen.

Bezoeken aan leden

De directeur en/of de voorzitter van

Reliëf brachten bij 29 leden van de vereniging een bezoek in het kader van het versterken van de band met de leden. Bestuurders stellen deze gesprekken zeer op prijs.

Bestuur

Tijdens de Algemene Ledenvergadering van 14 mei is op voordracht van het bestuur mevrouw C.A.M. de Boer-Poel benoemd tot betuurslid van Reliëf. Mevrouw De Boer is voorzitter van Stichting Cupertino. Het bestuur draagt mevrouw De Boer voor om de belangen van mensen met een verstandelijke beperking binnen de vereniging te behartigen. Het bestuur hoopt en verwacht dat de benoeming van mevrouw De Boer ten goede komt aan de samenwerking, die Stichting Cupertino en Reliëf in 2010 zijn aangegaan.

Samenstelling bestuur

Het bestuur van Reliëf was op 31 december 2012 als volgt samengesteld:

- Drs. E.A.R.J. (Emile) Lohman, voorzitter;
- drs. J. (Jan) den Ouden, vicevoorzitter / secretaris;
- drs. H. (Herman) de Boer, penningmeester;
- drs. L. (Leo) van Houtem;

- C.A.M. (Tine) de Boer-Poel;
- C.R.M.C. (Carla) Cornuit.

Zie verder bijlage 3.

Bestuursbezinning

Op 6 juli 2012 heeft het bestuur zich gebogen over het meerjarenbeleidsplan 2013-2015. Centraal in deze bezinning stond de vraag naar de wijze waarop Reliëf in de toekomst een vitale vereniging kan blijven. De steeds grotere rol van Scholing & Advies werd hierbij ook onder de loep genomen. Moet er naast het verlenen van Scholing & Advies geïnvesteerd worden in grotere projecten? Op welke thema's moet Reliëf zich profileren in het publiek debat?

In de najaarsledenvergadering is het meerjarenbeleidsplan aan de leden gepresenteerd. Titel van het plan is 'Terug naar het hart van de zorg!'. De kern is dat de bezieling en inspiratie van bestuurders en zorgverleners weer in het centrum van de aandacht moet komen te staan.

Voor de toekomst ziet het bestuur dat Reliëf zich op drie terreinen verder zal moeten ontplooiën. Het eerste terrein heet Reliëf *Vereniging*. Onder dit kopje blijft Reliëf haar verenigingsactiviteiten uitvoeren. Onder het kopje Reliëf *Academie* zal Reliëf haar activiteiten op het gebied van scholing en advies blijven uitvoeren. Het aantal cursussen met open inschrijvingen zal worden uitgebreid. Daarnaast zal Reliëf haar 'producten' op het gebied van identiteit, ethiek, zingeving en levensverhaal bundelen tot een integrale benadering waarmee zorgaanbieders menslievende zorg kunnen realiseren. Deze integrale aanpak heet voorlopig het Reliëf Zorgconcept. Reliëf *Beweging* is het derde terrein. Om bij te dragen aan een positieve verandering in de zorg gaat Reliëf zich in de komende jaren specifiek richten op zorgverleners onder het motto 'Terug naar het hart van de zorg'.

Raad van Advies

Op 11 september overleed onze geliefde en zeer gewaardeerde voorzitter, prof. dr. F.W.J. (Frank) Gribnau. Als geestelijk vader stond hij aan de wieg van Reliëf en heeft hij met woord en daad bijgedragen aan de opbouw en bloei van de vereniging. Hij was een inspirator voor christelijk geïnspireerde zorg voor zieke en kwetsbare mensen.

Onder zijn voorzitterschap kwam de Raad van Advies bijeen op 21 juni 2012. Tijdens deze vergadering besprak de raad de contouren van het meerjarenbeleidsplan 2013-2015 en voorzag hij deze van opbouwende aanbevelingen. Voor de samenstelling van de Raad van Advies, zie bijlage 3.

Verenigingsbureau

Het verenigingsbureau heeft in 2012 een aantal medewerkers met een 0-urencontract geworven.

Tevens is één medewerker op projectbasis aangesteld voor het project 'Mijn leven in kaart voor migranten en vluchtelingen'. Voor de samenstelling van het verenigingsbureau, zie bijlage 3.

Bijeenkomsten

In 2012 organiseerde Reliëf, deels samen met partners, bijeenkomsten voor diverse doelgroepen, bestuurders, managers, leidinggevenden, geestelijk verzorgers en andere zorgverleners. Door meer bijeenkomsten te organiseren met een onderscheidend profiel, slaagt de vereniging erin beter de diverse doelgroepen te bereiken.

Jaarcongres

Het jaarcongres van Reliëf 'Zorg: alleen samen' vond plaats op 9 maart 2012 in Doorn. Centraal hierin stonden de verschuivende verantwoordelijkheden in de samenleving. Ruim 200 personen bezochten het congres, waaraan onder meer Esmé Wiegman, Erik Borgman, Harry Kuneman en Emile Lohman een bijdrage

leverden. Het percentage bestuurders, managers en beleidsmakers was op dit congres voor het eerst hoger dan 60%. Deze doelstelling had het bestuur zich in 2009 gesteld.

Spiritualiteit en dementie

In samenwerking met LUCE/CRC (Centrum voor Religieuze Communicatie) organiseerde Reliëf op 17 april 2012 een symposium over spiritualiteit en dementie, onder meer met Frans Vosman, Cees Hertogh en Thijs Tromp. Centraal stond de vraag naar de waardigheid van de dementerende mens. Bijna 120 personen waren op deze dag aanwezig.

Mennorodeconferentie

Op 9 mei 2012 heeft Reliëf samen met Mennorode Conferentiecentrum een gratis seminar voor zorgverleners georganiseerd onder de titel 'Zorg delen: samenwerken met familie en naasten.' De relatie van zorgvragers met hun familie en naasten is van groot belang, juist ook in situaties van afhankelijkheid en zorg. Else-Marie van den Eerenbeemt, Herman Wegter en Rein Hoekstra leverden een inhoudelijke bijdrage. Het aantal deelnemers bedroeg ca. 300.

Sturen op mentaal welbevinden

Op 12 juni vond in Utrecht het symposium 'Sturen op mentaal welbevinden in de zorg thuis' plaats, een bijeenkomst georganiseerd door Reliëf, Vilans en Actiz. Werken aan mentaal welbevinden in de thuiszorg is een startpunt voor goede zorg in de buurt. Wat bestuurders hierin kunnen betekenen kreeg alle aandacht op dit symposium.

Prudentiaconferentie

Op 15 juni 2012 vond onder de titel 'De tijd, het geld en de wijsheid' de Prudentiaconferentie plaats. Na inleidingen van Gabriëlle Verbeek, Jan den Bakker, Thijs Tromp en Thomas Quartier, gingen de deelnemers zelf aan de slag met de vraag hoe zij goede zorg zouden kunnen blijven

verlenen als tijd en geld steeds schaarser dreigen te worden.

Zin beleven met ouderen

Op maandag 12 november 2012 vond het symposium 'Zin beleven met ouderen' plaats. Kevin Kirkland, Peterjan van der Wal, Martin Walton en vele anderen gingen met de deelnemers aan de slag om hen te laten ervaren dat zingeving niet alleen een kwestie van woorden en verstand is, maar ook gaat over de zinnen en het gevoel. Een bijzondere dag, waar 200 personen aan meededen.

Kwaliteit, maar dan anders

Aansluitend aan de Algemene Ledenvergadering op 19 november 2012 organiseerde Reliëf het mini-symposium 'Kwaliteit, maar dan anders'. Hans Reinders, Lydia Nazarowa, Gerdienke Ubels en Anne Goossensen gaven hun visie op de manier waarop het meten en bewaken van kwaliteit ons nu eerder verder van huis brengt dan dat het bijdraagt aan goede zorg. Elke spreker had ook een alternatief te bieden. In kort bestek kregen de 140 deelnemers te horen dat beelden en verhalen noodzakelijk zijn om de kwaliteitsmeting met cijfers aan te vullen.

Op de website van Reliëf vindt u uitgebreide verslagen van deze bijeenkomsten.

Informatie en communicatie

Zin in Zorg

De voorjaarseditie van het kwartaaltijdschrift van Reliëf, *Zin in Zorg*, was gewijd aan het jaarcongres. 'Aandacht' was het thema van het zomernummer. De jaarseditie stond in het teken van 'Moreel beraad'. De wintereditie draaide om het thema 'mantelzorg'.

De redactie nam na zes jaar afscheid van drs. A.M. (Annemieke) Beekers. Zij maakte twee termijnen van drie jaar vol.

De redactie heeft haar van harte bedankt voor haar bijdrage. Tot de kernredactie trad toe M. (Melle) Knulst. Voor een volledig overzicht van de bezetting van redactie, zie bijlage 3.

Het aantal abonnees van *Zin in Zorg* is in 2012 met 47 toegenomen. Het totaal aantal abonnees is 301.

Websites

In de zomer van 2012 is de nieuwe website van Reliëf gelanceerd. De website van de Stichting Cupertino is hier in geïntegreerd. De nieuwe website is aantrekkelijker en toegankelijker geworden. Een bijkomend voordeel is dat alle teksten en beeldmateriaal door het bureau van Reliëf zelfstandig kunnen worden aangepast.

Publicaties

- Wout Huizing en Thijs Tromp, *Mentaal welbevinden in de zorg thuis*. Utrecht: Actiz 2012.
- Marije Stegenga, *Dilemma's in kaart*. Utrecht: Reliëf.
- Herdruk van Inge van Nistelrooij, *Basisboek Zorgethiek*. Heeswijk: Uitgeverij Abdij van Berne.
- Bijdrage in *Visies en Visioenen*. 's Hertogenbosch: Katholiek Netwerk 2012, 12-15.

Voor de overige publicaties in kranten en tijdschriften, zie bijlage 3.

Publiek debat

Bestuur en staf van Reliëf hebben zich in 2012 in het publiek debat geconcentreerd op de volgende onderwerpen.

- Mentaal welbevinden;
- Reanimatie;
- Bezieling en inspiratie van zorgverleners;
- Aandacht voor levensvragen in de zorg;
- De plaats van het levensverhaal als onderdeel van goede zorgverlening.

Samenwerkingsverbanden

Cupertino

Reliëf heeft een samenwerkingsovereenkomst met Cupertino, katholiek centrum voor levensbeschouwing en ethiek in zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Christelijk Sociaal Congres

Het Christelijk Sociaal Congres (CSC) verenigt circa vijftien uitenlopende maatschappelijke organisaties die zich op grond van hun statuten op hun christelijk-sociale identiteit willen laten aanspreken. De voorzitter van Reliëf is lid van het bestuur van het CSC en de directeur is lid van het Stafberaad. Op 29 en 30 augustus vond in Doorn het jaarlijks Christelijk Sociaal Congres plaats met als titel 'Van wie is de samenleving'.

VKMO / Katholiek Netwerk

Reliëf is lid van het Verband van Katholieke Maatschappelijke Organisaties / Katholiek Netwerk. Een belangrijk jaarlijks ontmoetingsmoment is het Allerheiligenberaad, dit jaar gehouden op 8 november.

Expertisenetwerk levensvragen en ouderen

Het expertisenetwerk levensvragen en ouderen is een samenwerkingsverband tussen Actiz, Agora, LOC, MO-groep (Maatschappelijk Ondernemers Groep), het Humanistisch Verbond, PCOB (Protestants Christelijke Ouderen Bond), Protestants Theologische Universiteit, Reliëf, Unie-KBO, Vereniging Het Zonnehuis en Vilans. Dit netwerk behartigt de aandacht voor levensvragen in de zorg voor ouderen. Reliëf heeft zich in 2012 ingespannen om vanuit de trainingswinkel van het Expertisenetwerk de scholing aan te bie-

den aan zorgaanbieders, welzijnsorganisaties en vrijwilligersorganisaties.

Prudentia

Prudentia is een initiatief van UMC St. Radboud, onder voorzitterschap van dr Martien Pijnenburg. In het project participeren 14 ziekenhuizen, voor een deel lid van Reliëf. Eenmaal per jaar in juni organiseert Prudentia een conferentie over een ethisch thema, gericht op artsen en verpleegkundigen. Reliëf levert een bijdrage aan de voorbereiding van de conferenties. Voor 2013 is voorbereid de conferentie: 'De patiënt overvraagd? Autonomie opnieuw doodacht'.

Beweging van betekenis tot het einde

Samen met Agora, PCOB (Protestants Christelijke Ouderen Bond), Unie KBO (Katholieke Bond voor Ouderen) Het Humanistisch Verbond, St. STEM, en Vilans maakt Reliëf deel uit van een coalitie die zich inspannt om waardegedreven zorg- en welzijnsinitiatieven te ondersteunen en te bevorderen. Centraal is de missie dat alle mensen van betekenis zijn en blijven tot het einde. De coalitie wil een tegenwicht bieden tegen de neiging om ouderen, zieken en stervenden eenzijdig in economische en medische termen te beschouwen. Aandacht voor waarden en voor levensvragen hoort een integraal deel te zijn van onze omgang met ouderen, ernstig zieken en stervenden.

Samenwerkingsverband ten behoeve van brede verspreiding 'niet reanimerenpenning'

Met Unie KBO (Katholieke Bond voor Ouderen), PCOB (Protestants Christelijke Ouderen Bond), NPV (Nederlandse Patiënten Vereniging), RMU (Reformatorische Maatschappelijke Unie), CNV Publieke Zaak en de NVVE (Nederlandse Vereniging voor Vrijwillige Euthanasie) heeft Reliëf

een overlegplatform gevormd om het aanvragen van de niet reanimerenpenning breed toegankelijk te maken, zodat burgers op een eenduidige en direct te herkennen wijze duidelijk kunnen maken dat zij niet gereanimeerd willen worden. In 2013 hoopt dit samenwerkingsverband de brede uitgifte van de penning operationeel te hebben

Bestuursleden en/of stafmedewerkers waren voorts betrokken bij:

- Platform Moreel beraad (gefaciliteerd door het ministerie van VWS), A.M. Stegenga;
- Werkgezelschap Zorgethiek in de Praktijk (ZIP), A.M. Stegenga;
- CIO-g (overleg kerken en overheid inzake de gezondheidszorg), W. Huijzing;
- Redactie *Tijdschrift Gezondheidszorg & Ethiek*, T. Tromp;
- Raad van Advies van de Leergang Ethiek in de Zorgsector, IQ Nijmegen, C.T.A. Lieshout;
- Commissie ethiek van CNV Publieke Zaak, behartigd door M. Weterings-Timmermann;
- Protestants Christelijke Klankbordgroep Ouderenzorg, T. Tromp;
- Commissie Ouderenzorg en Religieuzen (COR), C.T.A. Lieshout.
- Platform christelijke zorg, T. Tromp;
- Raad van Advies van het Lectoraat Theologie en Levensbeschouwing van Windesheim, Zwolle, T. Tromp;
- Congrescommissie 'Geloof in Zorg!' van de Stichting Christenen in de Zorg, C.T.A. Lieshout;
- Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg van de PKN, behartigd door W.J. Dijk;
- Spieringprijs voor de Zorg, T. Tromp.

4. Scholing & Advies

De hoeveelheid training, scholing en advies die Reliëf in 2012 verzorgde, is verder toegenomen. Opvallend is de toename van de aanvragen op het terrein van identiteitsondersteuning. Daarnaast heeft Reliëf in 2012 een begin gemaakt met het opzetten van grotere gesubsidieerde projecten.

Vraag en aanbod

Reliëf biedt haar Scholing & Advies aan in drie aandachtsvelden: identiteit, ethiek en zingeving.

Identiteit

In het kader van identiteit doen leden vooral een beroep op Reliëf bij de vraag hoe zij de levenbeschouwelijke wortels van de organisatie op een zichtbare manier kunnen vertalen in de organisatie. Reliëf ondersteunt de leden bij het formuleren van kernwaarden en de doorwerking van die waarden in de cultuur van de organisatie. Specifiek komen vragen aan de orde over de positionering van geestelijke verzorging, de aandacht voor zingeving en levensvragen, identiteit en de invulling van de zorg rondom het levenseinde, bejegening en het beleid rond werving en selectie van personeel. Aangespoord door de op handen zijnde transitie van AWBZ naar Wmo heeft een aantal leden met een sterk geprofileerde christelijke identiteit een beroep gedaan op Reliëf om de meerwaarde van de identiteit ook bij gemeentelijke opdrachtgevers onder de aandacht te brengen.

Ethiek

Onder het label 'ethiek' verleent Reliëf vooral ondersteuning aan commissies

ethiek. Het gaat om begeleiding van bestaande commissies, scholing van beginnende commissies, bijscholing over specifieke thema's, bijvoorbeeld dilemma's rond het levenseinde of het implementeren van moreel beraad op de werkvloer. Marije Stegenga ontwikkelde speciaal voor het voeren van moreel beraad op de werkvloer de methode 'Dilemma's in kaart'. Dit is een handzame en speelse uitvoering van het Reliëf-stappenplan waarmee zorgverleners op een boeiende manier morele dilemma's uit hun werk kunnen bespreken.

Zingeving

In het kader van zingeving richt Reliëf zich vooral op het omgaan met levensvragen in de zorg. Zowel in de zorg in ziekenhuizen, als in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking en in de ouderenzorg is er behoefte om vaardigheden te verwerven om de zingevingdimensie van de zorgvraag te herkennen en bespreekbaar te maken. We zien een toename in de vraag naar trainde-trainer-cursussen voor geestelijk verzorgers die medewerkers willens scholen op dit terrein. Ook de scholing op het terrein van verhalend werken is toegenomen, mede als gevolg van de publiciteit rondom de promotie van Thijs Tromp.

Geestelijk verzorgers deden daarnaast een beroep op Reliëf voor supervisie en coaching.

Teamcoaching

De aanvragen voor teamcoaching zijn in 2012 zodanig toegenomen dat Reliëf hiervoor extra personeel heeft moeten aantrekken. De teamcoaching van Reliëf onderscheidt zich door de gerichtheid op waardegeoriënteerde reflectie.

Zorgconcept

Onder de titel 'Reliëf Zorgconcept' heeft de staf op basis van de zorgvisie van Reliëf haar dienstverlening samengebracht tot een integraal model voor zorgverlening. Dit concept is gericht op de langdurige zorgverlening. Eerder dan verwacht heeft Reliëf een van haar lidinstellingen bereid gevonden een pilot te starten met dit concept. In 2013 hopen we op basis van de evaluatie van de pilot tot een aanscherping van het concept te komen. Dan zal het breed worden aangeboden aan de leden van de vereniging.

Open inschrijving

Reliëf heeft het aanbod scholing met open inschrijving verder uitgebreid. In juni is de vijfde jaargang van de Masterclass 'Ouder worden in perspectief' afgesloten. De cursisten beoordeelden de masterclass met hoge cijfers. De combinatie van deskundige sprekers van naam en de aandacht voor de persoonlijke verwerking van de inhoud is volgens de deelnemers 'een ijzersterke formule'. In de masterclass, bedoeld voor professionals en beleidsmakers in de ouderenzorg, komen aspecten als zorg, beleid, ethiek en levensvragen in de begeleiding van ouderen aan bod. De masterclass werd samen met de PThU verzorgd en stond onder leiding van dr Frits de Lange en drs. Wout Huizing.

In samenwerking met Mennorode Conferentiecentrum heeft Reliëf de leergang

'Ouderen en zingeving' georganiseerd. Deze leergang bevatte drie keuzemodules over specialistische onderwerpen: zingeving bij dementerende ouderen, vieringen met verpleeghuisbewoners, kunst en zingeving in de zorg voor ouderen.

Verder vonden de volgende cursussen plaats: 'Ethiek in de praktijk', 'Leiden van moreel beraad', 'Werken met levensverhalen' en 'motiverende gespreksvoering voor Geestelijk Verzorgers'.

Projecten

Werken met levensverhalen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Met een subsidie van Stichting Cupertino bereidt Reliëf een handreiking voor die het werken met levensverhalen in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking moet bevorderen en verbeteren.

Mijn leven in kaart voor oudere migranten en vluchtelingen

De Reliëfmethode *Mijn leven in kaart* waarmee zorgverleners in gesprek kunnen gaan met ouderen over hun levensverhaal, wordt samen met NOOM en Stichting Else aangepast voor oudere migranten en vluchtelingen. Deze cultuursensitieve aanpassing voorziet in een behoefte van het sterk groeiende aantal oudere migranten in Nederland. Paulien Matze is de penvoerder van dit project.

Menslievende zorg

In opdracht van negen religieuze instituten en congregaties is een project voorbereid om een deel van het geestelijk erfgoed van religieuzen, namelijk hun investering in de gezondheidszorg opdat zieken, zwakken en mensen met een beperking volwaardig meetelden, veilig te stellen. De uitvoering van dit project is toevertrouwd aan Reliëf, in een samenwerking met prof. dr Annelies van Heijst en de KNR (Konferentie Nederlandse Reli-

gieuzen). Cynthia Lieshout is penvoerder van dit project.

Adviesaanvragen

Leden van Reliëf vragen het verenigingsbureau met regelmaat om advies, zowel telefonisch als schriftelijk.

Deze adviesaanvragen betreffen:

- Advisering over de bekostiging en het profiel van de geestelijk verzorger bij vacatures, bemiddeling bij het zoeken naar geschikte kandidaten, rondom ambtelijke binding en kerkelijke zending van de geestelijk verzorger en over de inzet van HBO-geschoolde geestelijk verzorgers;
- Informatie over commissies ethiek (bijv. vragen over statuten, implementatie van moreel beraad en de wenselijkheid van een vertegenwoordiging van de cliëntenraad in de commissie ethiek);
- Advies over actuele ethische dilemma's rondom palliatieve sedatie, de houding ten opzichte van eventuele mobiele euthanasieteams of gezinshulp bij mensen met een verstandelijke beperking;
- Advies over zingeving in de zorg, vooral vragen over mentaal welbevinden en het zorgpad stervensfase in ziekenhuizen;
- Vragen over het organiseren van symposia (bijv. het geven van suggesties omtrent inhoud, vormgeving en sprekers en bemiddeling bij het benaderen van sprekers);
- Vragen om literatuur (bijv. over zingeving, reminiscentie, levensverhalen, mentaal welbevinden);
- Vragen om commentaar op beleidsnotities over identiteit, ethiek en zingeving.

Klanten

De dienstverlening in het kader van Scholing & Advies richtte zich op functionaris-

sen binnen alle geledingen van de zorgorganisatie: Raden van Toezicht, Raden van Bestuur, artsen, verpleegkundigen, geestelijk verzorgers, verzorgenden en vrijwilligers. Voor een overzicht van de verleende dienstverlening zie bijlage 4.

Verhouding leden / niet-leden

In 2012 kwam ongeveer tweederde van de tijd die de staf besteedde in het kader van scholing & advies ten gunste van leden en een derde ten gunste van niet-leden. Leden ontvingen een korting van ca. 20% op de prijsstelling.

Omzet

De omzet van het onderdeel Scholing & Advies bedroeg in 2012 € 194.000. Dat is € 16.000 meer dan begroot (zie het financieel jaarverslag). De groeiende omzet heeft ertoe geleid dat Reliëf een beroep moet doen op medewerkers met een nul-urencontract.

Kwaliteit

Beoordeling cursisten

De scholingsactiviteiten krijgen een beoordeling van de deelnemers aan de hand van evaluatieformulieren. De deelnemers beoordelen de didactische en inhoudelijke aspecten van de scholing op een schaal van 1 tot 10. Daarnaast geven ze specifieke feedback op onderdelen. Met de opdrachtgevers koppelen we de uitkomst van de evaluatie terug vergezeld van een advies over eventueel aanvullende scholing. De waardering van de dienstverlening door stafmedewerkers van Reliëf kwam gemiddeld uit op een 8,2.

Registratie

Reliëf is ingeschreven in het Register Kort Beroepsonderwijs. In het kader van de Registratie CRKBO heeft Reliëf een formele klachtenregeling voor scholingsactiviteiten opgesteld. Deze is beschikbaar op de website.

5. Financieel jaarverslag

De exploitatie 2012 heeft geleid tot een positief resultaat van € 20.877. De doelstelling voor 2012 om een zeer bescheiden overschot te realiseren is daarmee ruimschoots behaald.

Baten 2012: plus € 32.500 (ten opzichte van de begroting 2012)

De toename van inkomsten zijn toe te schrijven aan hogere inkomsten uit de contributies, een grotere omzet van scholing & advies en toenemende inkomsten uit abonnementen voor *Zin in Zorg*. De hogere contributie-inkomsten worden verklaard door het feit dat het contributiebedrag bepaald wordt door de hoogte van de bruto loonsom van de lidorganisaties. Eenmaal in de 5 jaar vraagt Reliëf deze bruto loonsom bij de leden op. Uit de opgevraagde bedragen in 2011 bleek dat de bruto loonsom van de leden sterker was gestegen dan voorzien in de begroting. De toename in 2012 van ca. € 13.500 voor scholing & advies ten opzichte van de realisatie in 2011 wordt verklaard door de inzet van oproepkrachten en freelancers.

De vaste staf van Reliëf heeft geen ruimte meer om de omzet verder te laten toenemen. Omzetgroei kan alleen door de inzet van extra personeel. Daarmee heeft Reliëf in het afgelopen jaar een voorzichtig begin gemaakt. De extra inkomsten voor *Zin in Zorg* zijn deels het resultaat van een gerichte en succesvolle werving van nieuwe abonnees. De verkoop van publicaties is verder toegenomen.

Lasten 2012: plus € 12.000 (ten opzichte van de begroting 2012)

De lasten zijn in 2012 met € 12.000 hoger uitgevallen dan begroot. De stijging van de personeelskosten, als gevolg van de inzet van oproepkrachten en freelancers zijn hiervoor verantwoordelijk. Afgezet tegen de stijging van de inkomsten uit scholing & advies kan geconcludeerd worden dat de staf van Reliëf haar efficiëntie verder heeft vergroot. De kosten voor bureau en huisvesting en voor de organisatie zijn in 2012, net als vorige jaren, strak in de hand gehouden. Ondanks een investering in het relatiebeheersysteem en de website zijn de overige kosten lager gebleven dan begroot.

Reserves

De vereniging bezit op 31 december 2012 een reserve van € 247.000. Het bestuur handhaaft het streven om deze reserve te verhogen tot de hoogte van de jaaromzet, ca. € 400.000, met het oog op de continuïteit van de organisatie.

Jaarrekening 2012

De volledige jaarrekening over 2012, vergezeld van een goedkeurende accountantsverklaring, is op te vragen bij het secretariaat.

6. Vooruitzichten 2012 en verder

De komende jaren staan in het teken van het meerjarenbeleidsplan 2013-2015. Reliëf zal zich verder gaan ontwikkelen op drie beleidsterreinen: Reliëf Vereniging, Reliëf Beweging en Reliëf Academie (voorheen Scholing & Advies). Voor elk van de drie kerngebieden van Reliëf zal een businessplan worden opgesteld dat de uitwerking zal bevatten van wat in 2013 en volgende jaren zal worden opgepakt.

Beoogd is om de plannen voor Reliëf Vereniging en Reliëf Academie in het eerste half jaar van 2013 af te ronden, zodat Reliëf in het tweede half jaar al volgens de lijnen van deze plannen kan werken. Het opstellen van een businessplan Reliëf Beweging zal een andere dynamiek kennen en in de loop van 2013 vorm krijgen in gesprek en samenwerking met diverse andere organisaties en stakeholders.

Begroting 2013

In 2012 is de omzet van Scholing & Advies zozeer gegroeid dat de staf van Reliëf dit niet meer met de eigen menskracht kan uitvoeren. Er is reeds een beroep gedaan op medewerkers met een nulurencontract. In 2013 gaat Reliëf daarom investeren in een uitbreiding van de staf om het toene-

mende werk op te vangen. De kosten voor deze investering bedragen ca. € 70.000,=. Deze investering zal naar verwachting reeds in 2013 een stijging van de omzet met zich meebrengen van ca. € 53.000. Dat betekent wel dat voor 2013 een exploitatieverlies geprognoseerd is van ca. € 17.522. Dit verlies komt ten laste van het eigen vermogen. Hoewel dit eigen vermogen nog steeds te klein is om grote tegenvallers op te vangen, kwalificeren we het financiële risico van deze investering als verantwoord.

De begroting 2013 is op 28 september 2012 door het bestuur vastgesteld en op 19 november 2012 door de Algemene Ledenvergadering goedgekeurd.

Bijlagen

Bijlage 1: Realisatie activiteitenplan 2012

Meerjarenbeleidsplan	Activiteitenplan 2012	Realisatie 2012
Voorwaardelijk		
1. Reliëf bewaakt door middel van adequate projectadministratie (incl. tijdsinvestering van de medewerkers) de efficiëntie van de inspanningen;	Het relatiebeheersysteem voor contact leden, relaties en klanten is operationeel.	Relatiebeheersysteem is gereed en operationeel
	De communicatie met leden en klanten zal meer dan voorheen digitaal verlopen.	Gerealiseerd.
	2. Reliëf hanteert een scherpe prijsstelling voor Scholing & Advies;	Reliëf voert een bescheiden tariefverhoging door ter compensatie van inflatie. Reliëf voert een seniortarief in.
3. Reliëf herziet de hoogte van de contributie voor grote leden .	Reliëf handhaaft de huidige contributieregeling.	Gerealiseerd.
Vereniging in beweging		
4. Reliëf trekt de band met de leden aan door contact te leggen met individuele bestuurders en toezichthouders van lidinstellingen.	Directeur en/of voorzitter van Reliëf bezoeken de bestuurders van minstens 20 leden van Reliëf.	Voorzitter en directeur hebben ruim 30 bestuurders van leden bezocht. Via het contact rond Scholing & Advies is daarnaast met ca. 30 leden contact onderhouden.
5. Reliëf organiseert (regionale) bijeenkomsten rondom thema's die voor leden relevant zijn, zo mogelijk gedifferentieerd naar bestuurders, toezichthouders, zorgprofessionals en geestelijk verzorgers.	Reliëf organiseert:	Gerealiseerd.
	• twee algemene ledenvergaderingen met daarin een presentatie van experts over relevant thema;	Gerealiseerd.
	• haar jaarcongres over 'Zorg: alléén samen! Over verschuivende verantwoordelijkheden in de zorg ' op 9 maart 2012;	Gerealiseerd.
	• themabijeenkomst over inspiratie/motivatie voor zorgmedewerkers, in Mennorode Conferentiecentrum rond 12 mei 2012;	Gerealiseerd.
	• bijeenkomst voor bestuurders over kwaliteitsmeting en kwaliteitsverbetering in de zorg i.s.m. Beelden van kwaliteit;	Gerealiseerd.
	• bijeenkomst over mentaal welbevinden in de zorg thuis voor bestuurders;	Gerealiseerd.
	• een congres over 'geestelijke zorg voor dementerenden', specifiek voor GV'ers, pastores en vrijwilligers in april 2012, samen met LUCE;	Gerealiseerd.
	• Prudentiaconferentie in juni 2012 over geld, tijd en praktische wijsheid;	Gerealiseerd.
• Conferentie over levensverhalen in de VG-zorg in najaar 2012.	Niet gerealiseerd.	

		<p>Reliëf bereidt voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • themabijeenkomst Mennorode in 2012 over een thema betreffende ethiek en zingeving; • jaarcongres 2013. 	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p>
6.	<p>Reliëf zet netwerken op (mogelijk samen met anderen) rondom de thema's levensverhaal, menslievende zorg, geestelijke verzorging, motivatie van medewerkers en kwaliteit van zorg.</p>	<p>Reliëf en participatie in relevante netwerken:</p> <ul style="list-style-type: none"> • In samenwerking met een drietal leden van Reliëf bereidt de staf de ontwikkeling van een Reliëf zorg-concept voor, als een integrale benadering waarbinnen de producten van Reliëf meer slagkracht krijgen. • Reliëf blijft actief betrokken in het expertisenetwerk levensvragen en het betrekken van de leden van Reliëf bij het afnemen van de producten van dit netwerk; • Reliëf bouwt het netwerk rondom levensverhalen in de zorg verder uit. De website www.zorgvoorhet-verhaal.nl vormt hiervan de spil; • In overleg met de commissie Oudenzorg en Religieuzen (COR) verkent Reliëf wat zij kan betekenen voor de zorg voor religieuzen in kloosterverzorgingshuizen en voor de geestelijke erfenis van de religieuzen; • Met strategische partners worden vormen van samenwerking verkend met het oog op een stabiele toekomst voor de vereniging. 	<p>Gerealiseerd, zij het dat slechts één van de lidorganisaties intensief betrokken is.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>De website is overgedragen aan uitgever Bohn Stafleu van Loghum.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p>
7.	<p>Reliëf ontwikkelt passende communicatiemiddelen om de leden te betrekken bij de beweging naar meer zin in zorg. Dat vraagt om het omvormen van <i>Zin in Zorg</i> tot een aantrekkelijk tijdschrift met relevante informatie over de centrale thema's die Reliëf behartigt, het aanpassen van de website en het opzetten van een digitale nieuwsbrief.</p>	<p>Reliëf werkt volgens haar communicatieplan.</p> <p>De website van Reliëf is aantrekkelijk en toegankelijk.</p> <p>Reliëf werkt aan structurele samenwerking met Stichting Cupertino t.a.v. <i>Zin in Zorg</i>. Het aantal abonnees van <i>Zin in Zorg</i> neemt toe met 10%.</p> <p>De digitale nieuwsbrief verschijnt vier keer per jaar.</p>	<p>Ten dele gerealiseerd. Er wordt inmiddels structureel gewerkt met PR-plannen en persberichten. De bijdragen in de media blijven achter bij de planning.</p> <p>De website is aangepast.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>De digitale nieuwsbrief is nog niet verschenen.</p>
8.	<p>Reliëf heeft een bestuur en een staf die representatief zijn voor de vereniging.</p>	<p>Reliëf heeft een slagvaardig en representatief bestuur.</p> <p>Reliëf werkt aan een uitbreiding van de staf.</p> <p>Het bestuur stelt, in goed overleg met de staf, een nieuw meerjarenbeleidsplan op.</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Vorbereidingen zijn in gang gezet.</p> <p>Gerealiseerd.</p>
9.	<p>Reliëf kiest in overleg met de leden een beperkt aantal onderwerpen waarop zij zich in</p>	<p>Nader in te vullen na beleidsdag bestuur.</p>	<p>Gerealiseerd.</p>

<p>het publiek gaat profileren. Nu reeds zijn genoemd: ‘kwaliteit van zorg’, ‘marktwerking’, ‘omgaan met tragiek in de zorg’ en ‘beroepseer’. Zij formuleert onderscheidende standpunten ten aanzien van deze onderwerpen en doet concrete suggesties ter verbetering. De scherpstelling van de visie komt tot stand via focusgroepen waarin deskundigen Reliëf adviseren over deze onderwerpen. De bijeenkomsten van een focusgroep monden uit in concreet product (artikel, publicatie of conferentie).</p>		
<p>10. Het bestuur heeft een bezoldigde voorzitter die bekend is in het publieke domein en over een breed netwerk in de zorg beschikt. De voorzitter zet zich in voor het behartigen van de belangen van Reliëf in het publieke debat en het onderhouden van contacten met de leden.</p>	<p>De voorzitter zet zich in voor het behartigen van de belangen van Reliëf in het publieke debat en het onderhouden van contacten met de leden.</p>	<p>Gerealiseerd.</p>
<p>11. Reliëf vraagt haar leden om input voor het (uit)dragen van haar visie. Dat doet zij door het beleggen van invitationals en het opzetten van ledenraadpleging.</p>	<p>Reliëf stelt een panel samen van leden die zich willen uitspreken over actuele kwesties in verband met publieke presentie.</p>	<p>Niet gerealiseerd.</p>
<p>12. Reliëf stelt een communicatieplan op waarin de belangrijkste momenten en kanalen voor publieke presentie zijn uitgewerkt.</p>	<p>Bestuur, directie en staf voeren hun activiteiten op het terrein van publieke presentie uit aan de hand van het vastgestelde jaarplan publieke presentie.</p>	<p>Niet gerealiseerd.</p>
<p>13. Reliëf sluit bij de beïnvloeding van politiek en de publieke opinie allianties met strategische partners. De keuze voor die partners zal afhangen van het te bereiken doel.</p>	<p>Reliëf draagt het onderwerp overheidssubsidie voor christelijke organisaties over aan het Christelijk Sociaal Congres. Wel samenwerking met strategische partners (bv. over klaar met leven)</p>	<p>Gerealiseerd.</p>
<p>14. Reliëf gebruikt haar contacten met politici om in concrete gevallen haar visie kenbaar te maken ten aanzien van het beleid in de zorg.</p>	<p>Investeren in nieuwe contacten met politici en beleidsmakers, waarbij de nieuwe voorzitter een voorname rol zal spelen.</p>	<p>Gerealiseerd.</p>
<p>15. Reliëf is jaarlijks present op een aantal podia van relevante bijeenkomsten om daar haar visie uit te zetten en commentaar te leveren op actuele ontwikkelingen. De voorzitter</p>	<p>De voorzitter, de directeur en leden van de staf zijn present op een relevante bijeenkomsten in de sector VG-zorg, ziekenhuiszorg, ouderenzorg en palliatieve zorg om daar haar visie uit te zetten, door lezingen, de-</p>	<p>Gerealiseerd.</p>

	van het bestuur en de directeur nemen hierin de leiding, zodat Reliëf een herkenbaar gezicht krijgt	batbijdragen of workshops.	
16.	Reliëf verzorgt jaarlijks een aantal relevante publicaties voor de leden .	<p>Reliëf maakt de volgende publicaties:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verhalend werken met mensen met een verstandelijke beperking • <i>Mentaal welbevinden in de Zorg Thuis</i> • <i>Mijn leven in kaart</i> voor de palliatieve zorg. • De methode <i>Dilemma's in kaart</i>. • Herziene uitgave <i>Basisboek Zorgethiek</i>. • Digitale (eventueel herziene) uitgave <i>Minder hard, meer hart</i>. • Publicatie over het levens-einde. • Herziene druk van <i>Mijn leven in kaart</i>. 	<p>Project heeft een doorstart gekregen.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Niet gerealiseerd</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>In voorbereiding.</p> <p>In voorbereiding.</p>
Scholing & Advies			
17.	50% van de tijd van de staf zal besteed worden aan scholing en advies. Deze activiteiten zijn kostendekkend.	<p>50% van de tijd van de staf wordt besteed aan Scholing & Advies. De omzet van S&A zal groeien met 5%. Deze activiteiten zijn kostendekkend. Scholing & Advies bestrijkt de volgende terreinen: ondersteuning van identiteitsbeleid, ondersteuning commissies ethiek, spiritualiteit en zorg (met aandacht voor andere religies), motivatie en inspiratie, coaching van teams, kwaliteit van zorg en levensverhaal.</p> <p>Reliëf bouwt het aanbod open inschrijving verder uit in de richting van een Reliëf Academie.</p> <p>Reliëf bereidt haar activiteiten op het terrein van waardegerichte teamcoaching uit via een netwerk van experts, expertisebevordering en poolvorming.</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p>
18.	Reliëf verkent bij leden de markt van de zorg op zoek naar de behoeften op het gebied van identiteit, zingeving en ethiek. Op basis van deze inventarisatie stelt Reliëf bestaande producten bij en ontwikkelt nieuwe producten afgestemd op concrete wensen van een	<p>Contacten met bestuurders worden benut om de behoefte aan Scholing en Advies te peilen.</p> <p>Reliëf organiseert een kloosterweekend voor Geestelijke Verzorgers</p> <p>Reliëf bereidt een pilot voor met het eigen zorgconcept.</p>	<p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p> <p>Gerealiseerd.</p>

afnemer. Reliëf investeert in de competenties van de staf-medewerkers om aan deze vragen tegemoet te komen.

19. Reliëf differentieert haar aanbod van scholing & advies op een herkenbare wijze qua organisatieniveau (beleidsadvies; ondersteuning van implementatie integrale zorg en scholing en coaching van professionals), qua domein (ethiek, identiteit, zingeving) en qua profilering (menslievende zorg, levensverhaal, motivatie & inspiratie).	Reliëf blijft haar diensten op het gebied van Scholing & Advies aanbieden op het hoge kwaliteitsniveau.	Gerealiseerd
20. Reliëf zet een adequaat systeem van promotie en acquisitie op, met behulp van aantrekkelijk promotiemateriaal, het onderhouden van contacten met bestaande klanten en het persoonlijk benaderen van nieuwe klanten.	Reliëf zal vaste klanten en klanten uit het verleden gericht benaderen met haar aanbod.	Gerealiseerd

Bijlage 2: Realisatie beleidsdoelen 2010-2012

Doelen meerjarenbeleidsplan		Realisatie
VOORWAARDELIJK		
1.	Reliëf bewaakt door middel van adequate projectadministratie (incl. tijds-investering van de medewerkers) de efficiëntie van de inspanningen.	Gerealiseerd
2.	Reliëf hanteert een scherpe prijsstelling voor Scholing & Advies.	Gerealiseerd
3.	Reliëf bezint zich op de hoogte van de contributie voor grote leden.	Gerealiseerd
VERENIGING IN BEWEGING		
4.	Reliëf trekt de band met de leden aan door contact te leggen met individuele bestuurders en toezichhouders van lidinstellingen.	Gerealiseerd
5.	Reliëf organiseert (regionale) bijeenkomsten rondom thema's die voor leden relevant zijn, zo mogelijk gedifferentieerd naar bestuurders, toezichhouders, zorgprofessionals en geestelijk verzorgers.	Gerealiseerd.
6.	Reliëf zet netwerken op (mogelijk samen met anderen) rondom de thema's levensverhaal, menslievende zorg, geestelijke verzorging, motivatie van medewerkers en kwaliteit van zorg.	Gerealiseerd.
7.	Reliëf ontwikkelt passende communicatiemiddelen om de leden te betrekken bij de beweging naar meer zin in zorg. Dat vraagt om het omvormen van <i>Zin in Zorg</i> tot een aantrekkelijk tijdschrift met relevante informatie over de centrale thema's die Reliëf behartigt, het aanpassen van de website en het opzetten van een digitale nieuwsbrief.	Op de digitale nieuwsbrief na, gerealiseerd
8.	Reliëf heeft een bestuur en een staf die representatief zijn voor de vereniging.	Gerealiseerd.
9.	Reliëf kiest in overleg met de leden een beperkt aantal onderwerpen waarop zij zich in het publiek gaat profileren. Nu reeds zijn genoemd: 'kwaliteit van zorg', 'marktwerking', 'omgaan met tragiek in de zorg' en 'beroeps-eer'. Zij formuleert onderscheidende standpunten ten aanzien van deze onderwerpen en doet concrete suggesties ter verbetering. De scherpstelling van de visie komt tot stand via focusgroepen waarin deskundigen Reliëf adviseren over deze onderwerpen. De bijeenkomsten van een focusgroep monden uit in concreet product (artikel, publicatie of conferentie).	In beperkte mate gerealiseerd
10.	Het bestuur heeft een bezoldigde voorzitter die bekend is in het publieke domein en over een breed netwerk in de zorg beschikt. De voorzitter zet zich in voor het behartigen van de belangen van Reliëf in het publieke debat en het onderhouden van contacten met de leden.	In beperkte mate gerealiseerd
11.	Reliëf vraagt haar leden om input voor het (uit)dragen van haar visie. Dat doet zij door het beleggen van invitationals en het opzetten van ledenraadpleging.	Gerealiseerd, in combinatie met de bezoeken aan leden.
12.	Reliëf stelt een communicatieplan op waarin de belangrijkste momenten en kanalen voor publieke presentie zijn uitgewerkt.	In beperkte mate gerealiseerd.
13.	Reliëf sluit bij de beïnvloeding van politiek en de publieke opinie allianties met strategische partners. De keuze voor die partners zal afhangen van het te bereiken doel.	Gerealiseerd.
14.	Reliëf gebruikt haar contacten met politici om in concrete gevallen haar visie kenbaar te maken ten aanzien van het beleid in de zorg.	Niet gerealiseerd.

15.	Reliëf is jaarlijks present op een aantal podia van relevante bijeenkomsten om daar haar visie uiteen te zetten en commentaar te leveren op actuele ontwikkelingen. De voorzitter van het bestuur en de directeur nemen hierin de leiding, zodat Reliëf een herkenbaar gezicht krijgt	Gerealiseerd.
16.	Reliëf verzorgt jaarlijks een aantal relevante publicaties voor de leden.	Gerealiseerd.
SCHOLING & ADVIES		
17.	50% van de tijd van de staf zal besteed worden aan scholing en advies. Deze activiteiten zijn kostendekkend.	De staf besteedt zijn tijd voor 50% aan S&A. De poot S&A is nog niet volledig kostendekkend.
18.	Reliëf verkent bij leden de markt van de zorg op zoek naar de behoeften op het gebied van identiteit, zingeving en ethiek. Op basis van deze inventarisatie stelt Reliëf bestaande producten bij en ontwikkelt nieuwe producten afgestemd op concrete wensen van een afnemer. Reliëf investeert in de competenties van de stafmedewerkers om aan deze vragen tegemoet te komen.	Gerealiseerd.
19.	Reliëf differentieert haar aanbod van scholing & advies op een herkenbare wijze qua organisatieniveau (beleidsadvisering; ondersteuning van implementatie integrale zorg en scholing en coaching van professionals), qua domein (ethiek, identiteit, zingeving) en qua profilering (menslievende zorg, levensverhaal, motivatie & inspiratie).	Gerealiseerd
20.	Reliëf zet een adequaat systeem van promotie en acquisitie op, met behulp van aantrekkelijk promotiemateriaal, het onderhouden van contacten met bestaande klanten en het persoonlijk benaderen van nieuwe klanten.	Gerealiseerd

Bijlage 3: Samenstelling organen van Reliëf

Bestuur

Het bestuur van Reliëf is op 1 januari 2013 als volgt samengesteld:

Voorzitter:	Drs. E.A.R.J. Lohman, oud voorzitter Raad van Bestuur van het UMC St Radboud in Nijmegen.
Vice-voorzitter/secretaris:	J. den Ouden, bestuurder Amaris Zorggroep te Laren.
Penningmeester:	Drs. H. de Boer, interim-manager van de Algemene Bestuursdienst van de Rijksoverheid.
Overige leden:	C.A.M. de Boer-Poel, namens de Stichting Cupertino C.R.M.C. Cornuit, bestuurder Stichting LuciVer te Wijchen Drs. L. van Houtem

Raad van Advies

De Raad van Advies van Reliëf bestaat op 1 januari 2013 uit de volgende personen:

Dr D.J. Bakker, prof. dr J. Bouwer, drs. W.J. Dijk, D. van der Eerden-Vollebregt, S.A.A. Evers, dr E.P. de Jong, dr H. Noordegraaf, drs. B.M. Reuser, K.I. van Splunder, J. Thalen, dr T. Tromp (ambtelijk secretaris). De zetel van de voorzitter is vacant.

Verenigingsbureau

Het verenigingsbureau bestaat uit een staf (3,0 fte) en een secretariaat (1,3 fte). De salarisadministratie en de financiële administratie worden verzorgd door een externe organisatie. De directeur geeft leiding aan het verenigingsbureau.

De personele bezetting van het verenigingsbureau is op 1 januari 2013 als volgt:

dr T. (Thijs) Tromp (directeur)
drs. W. (Wout) Huizing (stafmedewerker)
drs. C.T.A. (Cynthia) Lieshout (stafmedewerker)
drs. A.M. (Marije) Stegenga (stafmedewerker)
drs. P.I. (Paulien) Matze (projectmedewerker)
drs. M.-E.J. (Marie-Élise) van den Brandt-Heek (trainer / coach)
drs. G. (Gerrie) Kooijman-van Andel (trainer / coach)
J.Th.H. (Anja) van Rijswijk (trainer / coach)
N. (Nicoline) Kwakkelstein (office manager)
A.J. (Anjo) Oppelaar (secretaresse/administratief medewerker)
R. (Roy) van Dijk (vrijwilliger)

Redactie Zin in Zorg

Per 1 januari 2013 bestaat de redactie uit:

Wilma Altena-Niehof
Dr Carlo Leget (voorzitter)
Dr Frits Mertens
Drs. Cynthia Lieshout (eindredacteur)
Dr Thijs Tromp
Dr Petra Versnel (adviseur namens Uitgeverij Abdij van Berne, Heeswijk)
Melle Knulst

De brede redactie wordt gevormd door:

Drs. Jeannet vd Kamp

Drs. Michael Kolen

Drs. Paula Irik

Dr Madeleine Timmermann

Drs. Jaap Huttenga

Drs. Abeltje Hogenkamp

Bijlage 4: Publicaties

In 2012 zijn in de pers de volgende bijdragen van medewerkers van Reliëf verschenen:

- A.M. Stegenga, *Dilemma's in kaart*. Utrecht: Reliëf.
- Interview met Thijs Tromp over zijn onderzoek naar levensverhalen in de ouderenzorg (EO radio, Dit is de Zondag, 12 februari 2012)
- C.T.A. Lieshout, 'De belangrijke 'c' van zorg. Religieuze inspiratie als drijvende kracht achter de visie op zorg.' In: *Katholiek Nieuwsblad*, 20 februari 2012.
- W. Huizing, 'Doorgelicht. Interview met Emile Lohman.' In: *Zin in Zorg*, april 2012.
- C.T.A. Lieshout 'Op locatie, nachtopvang Leger des Heils'. In: *Zin In Zorg*, april 2012.
- T. Tromp, 'Gaat zorgen gewoon vanzelf?' In: *Christelijk Weekblad* 24 mei 2012.
- T. Tromp, 'Werken met gouden vrijwilligers op academisch niveau.' In: *Gerōn* 14 (2012-2), 35-38.
- T. Tromp, 'Niet de auteurs maar de lezers zijn het succes van het levensboek.' In: *Sophie* 2 (2012-1), 4-7.
- T. Tromp, 'Op weg naar nieuwe verhoudingen in de zorg.' In: *Visies en Visioenen*. 's Hertogenbosch: Katholiek Netwerk 2012, 12-15.
- T. Tromp & W. Huizing, *Mentaal welbevinden in de zorg thuis*. Utrecht: Actiz 2012.
- 'Niet reanimeren, tenzij.' In: *Nederlands Dagblad*, 28 november 2012.
- 'Vrijwilligers schrijven levensboeken.' In: *Trouw*, 8 juni 2012.
- 'Juist in de GGZ is er behoefte aan zingeving.' *Nederlands Dagblad*, 30 april 2012.
- W. Huizing, 'Een mens is meer dan zijn geheugen.' In: *FD Het goede leven*, 27 maart 2012.
- 'Goede gezondheid meer dan een kwestie van geld.' In: *FD Het goede leven*, 8 maart 2012.
- A.M. Stegenga, 'Moreel beraad?' In: *Zin in Zorg*, september 2012.
- C.T.A. Lieshout, 'Doorgelicht. Interview met Jan den Ouden', In: *Zin in Zorg*, september 2012.
- W. Huizing. 'Zingeving is een zoektocht.' In: *Zin in Zorg*, september 2012.
- T. Tromp e.a., 'In memoriam Frank Gribnau.' In: *Zin in Zorg*, december 2012.

Bijlage 5: Overzicht Scholing & Advies in 2012

Ethiek

Albert Schweitzer Ziekenhuis, Dordrecht	Scholing commissie ethiek
Amphia Ziekenhuis, Breda	Begeleiding commissie ethiek
Amsta, Amsterdam	Begeleiding commissie ethiek
Ariëns Zorgpalet, Enschede	Begeleiding commissie ethiek
Azora, Terborg	Bijeenkomst zorgethiek
De Zellingen, Capelle aan de IJssel	Training commissie ethiek
GroeneKruisDominicura, Maastricht	Training Moreel Beraad
IQ, Nijmegen	Leergang ethiek in de zorgsector
MCH Westeinde, Den Haag	Begeleiding platform ethiek
Opella, Ede	Scholing moreel beraad
Pasana, Dokkum	Training commissie ethiek
Philadelphia Zorg, Amsterdam	Advisering ethisch dilemma
Stichting Land van Horne, Weert	Begeleiding commissie ethiek
Stichting Land van Horne, Weert	Basiscursus ethiek
VU Medisch Centrum, Amsterdam	Workshop moreel beraad
Zinn, Groningen	Training moreel beraad
Zorgaccent, Hellendoorn	Leergang 'Met alle respect'
Zorggroep Liante, Oosterwolde	Zorgethiek en moreel beraad
Zorggroep Rijnmond, Rotterdam	Opzetten ethische commissie
Zorgpalet, Hoogeveen	Scholing moreel beraad
Zuidoostzorg, Oosterwolde	Scholing moreel beraad
Zuidoostzorg, Oosterwolde	Symposium ethiek

Identiteit

Amaris Arkemheen, Nijkerk	'Voor elkaar' (Reliëf zorgconcept)
Charim, Veenendaal	Advisering identiteitstraject
Duinrust, Den Haag	Begeleiding identiteitstraject
Eleos, Gouda	Studiedag identiteit
Eleos, Nieuwegein	Tweedaagse cluster care
MCH Westeinde, Den Haag	Studieochtend autonomie
Opella, Ede	Advisering identiteitstraject
Sprank, Zwolle	Begeleiding identiteitstraject

Zingeving

Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle	RAAK Zingeving in jeugdzorg
COIL, Nijmegen	Themamorgen levensverhalen
Cordaan, Amsterdam	Bezinning met dienst GV
Crabbehoff, Dordrecht	Symposium Zingevinggericht werken
Cupertino	Levensverhalen voor mensen met een verstandelijke beperking
Expertisenetwerk Ouderen en Levensvragen	Training 'Mijn leven in kaart'
Generaal Diaconaal Deputaatschap GKV	Begeleiding strategische bezinning
Gereformeerde Hogeschool, Zwolle	Workshop generaties en levensverhalen in de kerk
Gereformeerde Hogeschool, Zwolle	College levensverhalen

HOF, Den Haag
Hofpoort Ziekenhuis, Woerden
Ipse De Bruggen, Zwammerdam
Laurens, Rotterdam
Luce, Utrecht
Merwelanden, Dordrecht
Netwerk Palliatieve Zorg, Utrecht
Netwerk Palliatieve Zorg Waardenland
Reliëf, Utrecht
Sien, Utrecht
Steunpunt Mantelzorg, Zederik en Giessenlanden
Stichting Saffier, Den Haag
Stichting Welzijn Ouderen, De Bilt
Stichting Welzijn Ouderen, Leusden
Studie Arena, Soest
Studie Arena, Soest
Trivium Meulenbelt, Almelo
Universiteit Twente, Enschede
Dr. Wumkeshûs, Sneek

Expertmeeting levensverhalen
Thema-avond 'Tijd voor gesprek'
Workshops levensverhalen
Bezinning Raad van Partici-panten
Leergang geestelijke begeleiding ouderen
Adviestraject geestelijke verzorging
Werkgroep spiritualiteit
Workshop levensverhaal in palliatieve zorg
Mijn leven in kaart voor migranten
Samen geloven, gewoon doen
Lezing levensboeken
Levensboeken
Training vrijwilligers
Training levensverhalen
Workshop levensverhalen
Workshop 'Het belang van herinneringen'
Advies geestelijke verzorging
Colleges Narratieve psychologie en zingeving
Symposium levensverhalen

Coaching

Accolade Zorggroep, Bosch en Duin
Accolade Zorggroep, Bosch en Duin
Albert Schweitzer Ziekenhuis, Dordrecht
Atlant Zorggroep
Crabbehoff, Dordrecht
Quarijn, Doorn
Zorgwaard, Puttershoek

Participerende observatie
Intervisie
Coaching
Coaching
Coaching
Teamcoaching
Coaching

Diversen

Generaal Diaconaal Deputaatschap GKV
IQ, Nijmegen
Libertas, Leiden
MCH Westeinde, Den Haag
Mennorode, Elspeet
Merwelanden, Dordrecht
Netwerk Palliatieve Zorg Eemland
Stichting Bronovo-Nebo
Viattence, Heerde
Zorgnetwerk Midden-Brabant, Tilburg
Zorgwooncentrum Bachtendieke, Hoek

Symposium
Prudentia conferentie
Werken aan mentaal welbevinden
Themamiddag dialyse
Symposium
Ondersteuning functie pastorale medewerker
Voorzitter symposium
Congres 'Geven en nemen'
Bijdrage Raad van Toezicht
Thema-bijeenkomst hersenletselnetwerk
Training 'Meervoudig Protestant'

Cursussen open inschrijving

Leergang zorgen voor zin bij ouderen
Masterclass Ouder Worden in Perspectief
Ethiek in de praktijk
Leiden van moreel beraad
Motiverende gespreksvoering voor geestelijk verzorgers